

Tisková zpráva

Postoje obyvatel České republiky k novele zákona o českém školství, navrhovaným opatřením a k inkluzivnímu vzdělávání – srpen/září 2023

- ⊙ Česká veřejnost nejčastěji vyjadřuje nesouhlas s tím, aby se v běžných třídách vzdělávaly děti s nějakým typem zdravotního handicapu. Téměř čtyři pětiny (77 %) občanů nesouhlasí s inkluzí dětí s mentálním postižením, polovina (50 %) pak s inkluzí dětí se zrakovým či sluchovým postižením. Takřka třetina (32 %) české společnosti je proti vzdělávání dětí s tělesným zdravotním postižením v běžných třídách.
- ⊙ Občané, kteří mají dobrou životní úroveň a jsou spokojeni se svým vlastním životem, častěji souhlasí s inkluzí romských dětí, proti jejich vzdělávání v běžných třídách jsou naopak častěji lidé se základním a středoškolským vzděláním bez maturity.
- ⊙ Nejvyšší podpoře se těší opatření týkající se předškolního vzdělávání, kdy více než čtyři pětiny (83 %) české veřejnosti jsou pro garantované místo v mateřské škole, 81 % občanů podporuje povinný poslední rok předškolní docházky, 76 % je pak pro bezplatné předškolní vzdělávání od 2 let.
- ⊙ Nejméně populárním opatřením je navrhované prodloužení povinné školní docházky na 10 let (tj. zrušení deváté třídy na základní škole a zavedení povinného dvouletého studia na střední škole). Podpořila by ho necelá třetina (33 %), naopak proti je 58 % veřejnosti.

Zpracovala:

Štěpánka Weikertová

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Tel.: +420 210 310 587; e-mail: stepanka.weikertova@soc.cas.cz

V rámci pravidelného šetření Centra pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, jež probíhalo od srpna do září 2023, jsme se vybraných občanů tázali na jejich názor týkající se inkluzivního vzdělávání. Konkrétně jsme zjišťovali názory na to, zda by se měly v běžných třídách vzdělávat děti s tělesným, smyslovým či mentálním postižením, děti cizí státní příslušnosti, romské děti, děti z chudých či naopak bohatých rodin a děti mimořádně nadané.¹ Dále jsme se české veřejnosti dotazovali na postoje k opatřením zavedeným novelou zákona o českém školství a k aktuálně navrhovaným opatřením.² Poprvé byla obdobná baterie otázek položena v roce 2016, kdy se jednalo o nově zaváděná opatření. V roce 2017 byla tato baterie rozšířena o položky týkající se postojů ohledně povinného posledního roku předškolní docházky, společné maturity pro všechny střední školy a začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol; v letošní vlně výzkumu pak byla do baterie zařazena také položka zjišťující názor na právě diskutovaný návrh na prodloužení povinné školní docházky na 10 let.

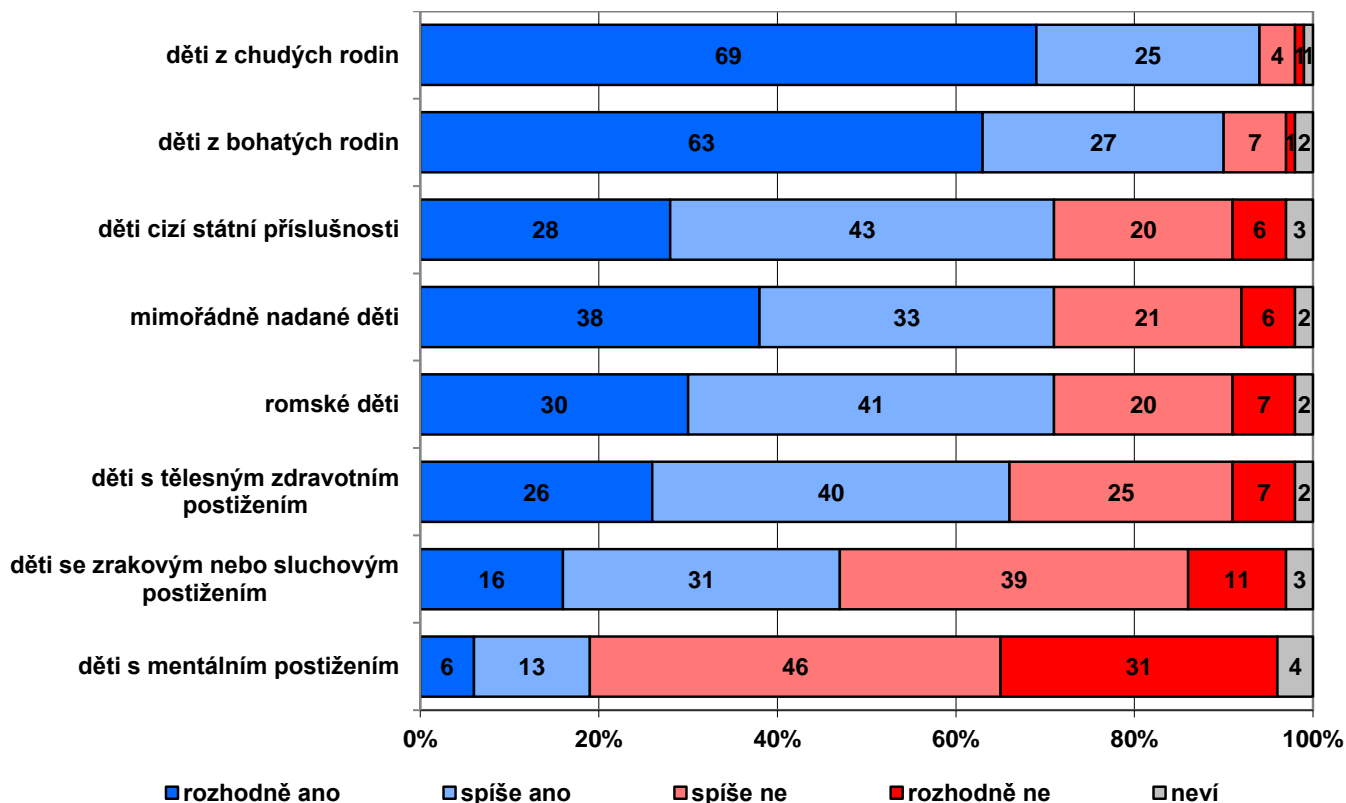
Co se týče názorů na inkluzi dětí z některých specifických skupin, pak česká veřejnost nejčastěji souhlasí s tím, že by se v běžných třídách měly vzdělávat děti z chudých rodin (94 % pro, 5 % proti) a děti z bohatých rodin (90 % pro, 8 % proti). Naopak nejméně občanů si myslí, že by se v běžných třídách měly vzdělávat děti s nějakým typem zdravotního handicapu. To se týká zejména dětí s mentálním postižením, kdy s jejich zařazením do běžných školních tříd souhlasila jen necelá pětina (19 %), téměř čtyři pětiny (77 %) naopak nesouhlasily. Se vzděláváním dětí se

¹ Znění otázky: „Myslíte si, že by se následující skupiny dětí měly či neměly vzdělávat v běžných třídách? a) Děti s tělesným zdravotním postižením, b) děti se zrakovým nebo sluchovým postižením, c) děti s mentálním postižením, d) děti cizí státní příslušnosti, e) romské děti, f) děti z chudých rodin, g) děti z bohatých rodin, h) mimořádně nadané děti.“ Možnosti odpovědí: rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne.

² Znění otázky: „Co si myslíte o následujících opatřeních? Jste pro, nebo proti, aby byla uplatňována či zaváděna? a) Společná maturita pro všechny střední školy, b) bezplatné předškolní vzdělání od dvou let, c) místo v mateřské škole pro každé dítě starší dvou let, d) možnost individuálního (domácího) vzdělávání na ZŠ, e) povinná maturita z matematiky, f) centrální hodnocení maturitních testů, g) jednotné přijímací řízení na maturitní obory, h) zákaz možnosti propouštět učitele na tzv. letní prázdniny, i) začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol, j) povinný poslední rok předškolní docházky, k) zrušení deváté třídy na základní škole a povinné dvouleté studium na škole střední, a tudíž prodloužení povinné školní docházky na 10 let.“ Varianty odpovědí: rozhodně pro, spíše pro, spíše proti, rozhodně proti.

zrakovým či sluchovým postižením v běžných třídách nesouhlasí polovina občanů (50%, souhlasně se vyjádřilo 47 %). Takřka třetina (32 %) pak nesouhlasí s tím, aby byly do běžných tříd začleňovány děti se zdravotním tělesným postižením. Více než čtvrtina české veřejnosti vyjádřila nesouhlas se vzděláváním v běžných třídách také u romských dětí (27 %), mimořádně nadaných dětí (27 %) a u dětí cizí státní příslušnosti (26 %). Podrobnosti uvádí Graf 1.

Graf 1. Mají se v běžných třídách vzdělávat...?

Pozn.: Položky jsou seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně ano“ a „spíše ano“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 28. 7. – 25. 9. 2023, 985 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Detailnější analýza z pohledu sociodemografických charakteristik ukazuje, že názory na začlenění určitých specifických skupin dětí do běžných tříd jsou podmíněny věkem, nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání, životní úrovní a subjektivní spokojeností se životem. Konkrétně se vzděláváním dětí s tělesným zdravotním postižením v běžných třídách statisticky významně častěji souhlasí vysokoškolsky vzdělaní a ti, kteří hodnotí životní úroveň své domácnosti jako dobrou. Naopak s jejich vzděláváním v běžných třídách méně často souhlasí nejstarší věková kategorie (lidé ve věku 65 let a více). S rostoucí životní úrovní a subjektivní spokojeností s vlastním životem pak roste míra souhlasu s inkluzí romských dětí, významně častěji pro jejich segregaci ve školství jsou ovšem lidé se základním a středoškolským vzděláním bez maturity. Lidé s nejnižším stupněm vzdělání jsou častěji pro to, aby byly do běžných tříd začleněny děti s mentálním či smyslovým (zrakovým nebo sluchovým) postižením.

Z hlediska časového srovnání (viz Tabulka 1) došlo k nejvýraznější změně v postojích týkajících se integrace romských dětí, kdy od prvního dotazování této otázky v roce 2014 vzrostla podpora jejich vzdělávání v běžných třídách o 12 procentních bodů, od poslední vlny dotazování v roce 2020 o 6 procentních bodů. Od roku 2014 kontinuálně roste také míra souhlasu s tím, aby se v běžných třídách vzdělávaly děti mimořádně nadané (nárůst o 11 procentních bodů), děti se zrakovým nebo sluchovým postižením (nárůst o 8 procentních bodů) a děti s mentálním postižením (nárůst o 6 procentních bodů). Dlouhodobě naopak klesá podpora začleňování do běžných tříd v případě dětí s tělesným zdravotním postižením (pokles o 7 procentních bodů od roku 2014). Mezi lety 2014 a 2016 poklesl také souhlas se vzděláváním dětí cizí státní příslušnosti v běžných třídách, v dalších vlnách šetření

zůstává míra tohoto souhlasu na podobné úrovni. U zbylých skupin dětí se postoje veřejnosti od roku 2014 výrazně nezměnily.

Tabulka 1: Mají se v běžných třídách vzdělávat...? (časové srovnání; v %)

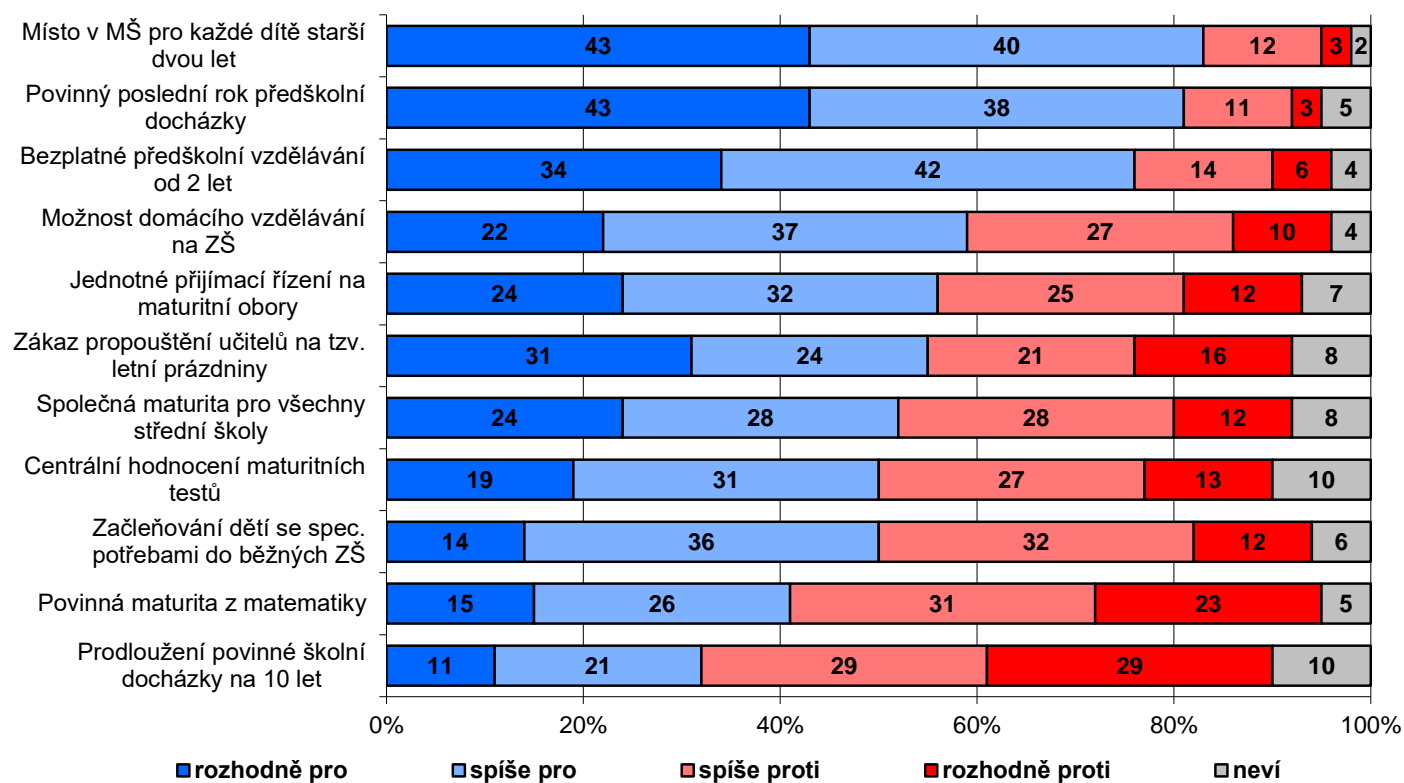
	Ano / Ne			
	IX/14	IX/16	IX/20	IX/23
děti z chudých rodin	93/4	95/4	93/5	94/5
děti z bohatých rodin	90/6	91/7	90/7	90/8
děti cizí státní příslušnosti	78/16	70/24	70/26	71/26
mimořádně nadané děti	60/33	65/30	69/26	71/27
romské děti	59/34	62/34	65/30	71/27
děti s tělesným zdravotním postižením	73/21	69/27	68/29	66/32
děti se zrakovým nebo sluchovým postižením	39/54	39/56	40/55	47/50
děti s mentálním postižením	13/80	15/81	17/79	19/77

Pozn.: Tabulka obsahuje součet pozitivních odpovědí („rozhodně ano“ a „spíše ano“) a součet negativních odpovědí („spíše ne“ a „rozhodně ne“). Položky jsou seřazeny sestupně podle součtu pozitivních odpovědí v roce 2023. Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Graf 2 zachycuje rozložení odpovědí na baterii otázek týkajících se zavedených, případně navrhovaných opatření v oblasti školství. U většiny zkoumaných opatření převažuje podíl souhlasných nad nesouhlasnými odpověďmi. Nejčastěji se česká veřejnost vyjadřovala pro to, aby každé dítě starší dvou let mělo garantované místo v mateřské škole, pro toto opatření byly více než čtyři pětiny (83 %), proti pak 15 % respondentů. Nadpoloviční většina českých občanů je také pro povinný poslední rok předškolní docházky (81 %), bezplatné předškolní vzdělávání od 2 let věku dítěte (76 %), možnost domácího vzdělávání na základní škole (59 %), jednotné přijímací řízení na maturitní obory (56 %), zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny (55 %) a pro společnou maturitu pro všechny střední školy (52 %). Polovina (50 %) souhlasí s centrálním hodnocením maturitních testů (proti se vyjádřilo 40 %) a začleněním dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol (50 % pro; proti 44 %). Podíl negativních odpovědí naopak převažuje u povinné maturity z matematiky, kterou podporuje 41 % respondentů, 54 % ji odmítá. Vůbec nejméně populárním opatřením je návrh ministra školství Mikuláše Beka na prodloužení povinné školní docházky na 10 let (tj. zrušení deváté třídy na základní škole a zavedení povinného dvouletého studia na střední škole), které by podpořila necelá třetina (33 %), naopak proti je 58 % veřejnosti (z toho 29 % rozhodně proti).

Graf 2: Postoje obyvatel České republiky k opatřením novely školského zákona (%)³

Pozn.: Položky seřazeny sestupně podle součtu odpovědí „rozhodně pro“ a „spíše pro“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 28. 7. – 25. 9. 2023, 985 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z hlediska sociodemografických znaků jsou názory na některá navrhovaná či zavedená opatření ve školství podmíněna pohlavím a věkem. Konkrétně ženy jsou o něco méně často pro povinnou maturitu z matematiky. Povinnou maturitu z matematiky významně méně často podporují i dvě nejmladší věkové kategorie (15 až 19 let a 20 až 29 let), tedy ti, kteří mají věkově k tomuto tématu nejbližší. Zatímco pro její zavedení bylo jen 25 % respondentů ve věku od 15 do 19 let a 28 % ve věku 20 až 29 let, ve starších věkových kohortách se podíl souhlasných odpovědí pohyboval mezi 35 až 49 procenty. Nejmladší věková skupina (15 až 29 let) také významně častěji odmítá společnou maturitu pro všechny střední školy, když s ní souhlasí dvě pětiny, kdežto u starších věkových skupin je to nadpoloviční většina.

Co se týče meziročního srovnání (viz Tabulka 2), pak od roku 2022, kdy byla tato baterie otázek pokládána naposledy, doznaly nejvýraznějších změn postoje ohledně garantovaného místa v mateřské škole pro každé dítě starší dvou let (nárůst o 9 procentních bodů), možnosti domácího vzdělávání na ZŠ a povinné maturity z matematiky (shodně nárůst o 5 procentních bodů). U všech těchto opatření se zároveň jedná o nejvyšší míru podpory od počátku měření v roce 2016. Také v případě společné maturity pro všechny střední školy dosáhl podíl souhlasících doposud maximální hodnoty. Největší pokles od roku 2022 (o 5 procentních bodů) naopak pozorujeme u podpory povinného posledního roku předškolní docházky, stále se však jedná o druhou nejvyšší hodnotu míry souhlasu od doby prvního dotazování této položky, tedy od roku 2017. V roce 2022 významně vzrostla podpora bezplatného předškolního vzdělávání od dvou let, centrálního hodnocení maturitních testů a inkluze dětí se speciálními potřebami do běžných základních

³ Znění otázky: „Co si myslíte o následujících opatřeních? Jste pro, nebo proti, aby byla uplatňována či zavedena? a) Společná maturita pro všechny střední školy, b) bezplatné předškolní vzdělání od dvou let, c) místo v mateřské škole pro každé dítě starší dvou let, d) možnost individuálního (domácího) vzdělávání na ZŠ, e) povinná maturita z matematiky, f) centrální hodnocení maturitních testů, g) jednotné přijímací řízení na maturitní obory, h) zákaz možnosti propouštět učitele na tzv. letní prázdniny, i) začleňování dětí se speciálními potřebami do běžných základních škol, j) povinný poslední rok předškolní docházky, k) zrušení deváté třídy na základní škole a povinné dvouleté studium na škole střední, a tudíž prodloužení povinné školní docházky na 10 let.“ Varianty odpovědí: rozhodně pro, spíše pro, spíše proti, rozhodně proti.

škol. Aktuální výsledky tento posun potvrzují. Postoje týkající se zákazu propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny se v průběhu let výrazně neměnily s výjimkou roku 2018, kdy došlo k poklesu podpory tohoto opatření.

Tabulka 2: Postoje obyvatel ČR k opatřením novely školského zákona – časové srovnání (v %)

	Pro / proti						
	2016	2017	2018	2019	2020	2022	2023
Místo v MŠ pro každé dítě starší dvou let	72/22	66/26	61/32	68/25	67/26	74/22	83/15
Povinný poslední rok předškolní docházky	-	69/22	70/22	73/20	74/18	86/11	81/14
Bezplatné předškolní vzdělávání od dvou let	60/32	62/28	59/33	61/29	60/30	75/19	76/20
Možnost domácího vzdělávání na ZŠ	53/37	46/44	48/41	43/44	51/37	54/41	59/37
Zákaz propouštění učitelů na tzv. letní prázdniny	56/29	56/30	50/33	54/31	55/31	56/31	55/37
Společná maturita pro všechny střední školy	-	46/44	48/44	45/45	49/43	50/45	52/40
Centrální hodnocení maturitních testů	42/43	38/48	43/45	40/45	44/43	51/39	50/40
Začleňování dětí se spec. potřebami do běžných ZŠ	-	31/60	35/57	29/62	41/48	50/44	50/44
Povinná maturita z matematiky	38/53	29/63	31/62	34/59	35/57	36/58	41/54
Prodloužení povinné školní docházky na 10 let	-	-	-	-	-	-	32/58

Pozn.: „Pro“ je součet odpovědí „rozhodně pro“ + „spíše pro“, „proti“ je součet odpovědí „rozhodně proti“ + „spíše proti“. Položky jsou seřazeny sestupně podle součtu „pro“ v roce 2023. Důpočet do 100 % tvoří odpověď „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost.

Technické parametry výzkumu

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v23-08</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>28. 7. – 25. 9. 2023</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblastí NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Vážení dat:</i>	<i>Vzdělání X NUTS2, věk X NUTS2, pohlaví X kraj, velikost místa bydliště X věk, vzdělání X věk</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr a vážení dat:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>985</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>88</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem – dotazování CAPI</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OR_272, OR_275</i>
<i>Kód zprávy:</i>	<i>or231025</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>25. října 2023</i>
<i>Zpracovala:</i>	<i>Štěpánka Weikertová</i>

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v. v. i. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíři námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.
